

CUPRINS

ABREVIERI.....	5
TITLUL I. ASPECTE INTRODUCATIVE.....	9
CAPITOLUL I. NOȚIUNI GENERALE	9
§1. Noțiunea de moștenire.....	9
1.1. Definiție	9
1.2. Precizări terminologice	12
1.2.1. Noțiunea de succesiune	12
1.2.2. Noțiunea de masă succesorală	13
1.2.3. Persoana care lasă moștenirea și persoanele care dobândesc moștenirea	15
1.3. Sediul materiei.....	16
§2. Felurile moștenirii	16
2.1. Enumerare	16
2.2. Moștenirea legală.....	17
2.3. Moștenirea testamentară	17
2.4. Coexistența moștenirii legale cu cea testamentară.....	18
2.6. Particularități ale moștenirii în dreptul roman	20
CAPITOLUL II. CARACTERELE JURIDICE ALE TRANSMITERII MOȘTENIRII.....	22
§1. Enumerare	22
§2. Transmiterea moștenirii este o transmisiune pentru cauză de moarte.....	22
§3. Transmiterea moștenirii este o transmisiune universală.....	23
§4. Transmiterea moștenirii este o transmisiune unitară.....	26
§5. Transmiterea moștenirii este o transmisiune indivizibilă.....	32
CAPITOLUL III. DESCHIDEREA MOȘTENIRII.....	36
§1. Noțiuni introductive	36
§2. Data deschiderii moștenirii	38
2.1. Stabilirea momentului deschiderii moștenirii.....	38
2.2. Importanța datei deschiderii moștenirii	41

§3. Locul deschiderii moștenirii.....	43
3.1. Noțiunea de loc al deschiderii moștenirii	43
3.2. Importanța practică a locului deschiderii moșteniri	47
CAPITOLUL IV. CONDIȚIILE GENERALE ALE	
DREPTULUI DE MOȘTENIRE.....	50
§1. Reglementare.....	50
§2. Capacitatea succesorală.....	50
2.1. Noțiune	50
2.2. Persoanele care au capacitate succesorală	53
2.3. Persoanele care nu au capacitate succesorală	59
§3. Vocația la moștenire.....	62
3.1. Noțiune	62
3.2. Vocația succesorală generală și concretă.....	64
§4. Nedemnitățile succesorală	65
4.1. Noțiune	65
4.2. Natura juridică	66
4.3. Caractere juridice	66
4.4. Cazurile de nedemnități.....	68
4.4.1 Enumerare	68
4.4.2. Cazuri de nedemnități succesorală de drept.....	69
4.4.3. Cazuri de nedemnități succesorală judiciară.....	71
4.5. Asemănări și deosebiri dintre nedemnitățile	
succesorală de drept și cea judiciară	76
4.5.1. Asemănări.....	76
4.5.2. Deosebiri	76
4.6. Efectele nedemnității	77
4.6.1. Enumerare	77
4.6.2. Efectele nedemnității față de nedemn.....	78
4.6.3. Efectele nedemnității față de copiii nedemnului	80
4.6.4. Efectele nedemnității față de terți.....	82
4.7. Invocarea nedemnității succesorală	84
TITLUL II. MOȘTENIREA LEGALĂ.....	87
CAPITOLUL I. REGULILE GENERALE ALE	
DEVOLUȚIUNII LEGALE A MOȘTENIRII	87

§1. Noțiunea de moștenire legală	87
§2. Condițiile moștenirii legale	88
2.1. Enumerare	88
2.2. Vocația succesorală legală	89
2.3. Principiul reciprocității vocației legale generale la moștenire.....	92
2.4. Vocația legală concretă (efectivă, utilă).....	94
CAPITOLUL II. PRINCIPIILE GENERALE ALE DEVOLUȚIUNII LEGALE A MOȘTENIRII	96
§1. Precizări prealabile.....	96
§2. Principiul chemării la moștenire a rudelor în ordinea claselor de moștenitori legali	98
§3. Principiul proximității gradului de rudenie	102
§4. Principiul egalității între rudele din aceeași clasă și de aceiași grad chemate la moștenire.....	105
§5. Reprezentarea succesorală	107
5.1. Noțiunea de reprezentare succesorală.....	107
5.2. Domeniul de aplicare	109
5.3. Condițiile reprezentării succesorale.....	111
5.4. Modul în care operează reprezentarea succesorală.....	118
5.5. Efectele reprezentării succesorale.....	121
CAPITOLUL III. REGULI SPECIALE APLICABILE DIFERITELOR CATEGORII DE MOȘTENITORI LEGALI	125
§1. Precizări prealabile.....	125
§2. Dreptul de moștenire al rudelor defunctului	126
2.1. Clasa I de moștenitori legali (descendenții defunctului).....	126
2.1.1. Noțiune	126
2.1.2. Drepturile la moștenire ale descendenților	132
2.1.3. Caracterele juridice ale dreptului la moștenire al descendenților.....	134
2.2. Clasa a II-a de moștenitori legali (ascendenții privilegiați și colaterali privilegiați)	134
2.2.1. Precizări.....	134
2.2.2. Ascendenți privilegiați.....	135

2.2.3. Colateralii privilegiați.....	143
2.3. Clasa a III-a de moștenitori legali (ascendenți ordinari)	147
2.3.1. Noțiuni	147
2.3.2. Întinderea drepturilor succesoriale ale ascendenților ordinari	148
2.3.3. Caracterele juridice ale dreptului la moștenire al ascendenților ordinari	148
2.4. Clasa a IV-a de moștenitori legali (colateralii ordinari)	148
2.4.1. Noțiuni	148
2.4.2. Împărțirea moștenirii între colateralii ordinari	149
2.4.3. Caracterele juridice ale dreptului la moștenire al colateralilor ordinari	150
§3. Drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor al defunctului	151
3.1. Reglementare	151
3.2. Condițiile speciale cerute soțului supraviețuitor pentru a putea moșteni	153
3.3. Corelația dintre dreptul la moștenire al soțului supraviețuitor și regimul matrimonial ales	164
3.3.1. Comunitatea legală	165
3.3.2. Comunitatea convențională	167
3.4. Drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor	170
3.4.1. Enumerare	170
3.4.2. Cota succesorală la care are dreptul soțul supraviețuitor.....	171
3.4.3. Imputarea cotei soțului supraviețuitor asupra masei succesoriale	173
3.5. Dreptul la moștenire special al soțului supraviețuitor asupra mobilierului și obiectelor de uz casnic	183
3.5.1. Precizări prealabile	183
3.5.2. Condițiile speciale cerute pentru existența dreptului de moștenire al soțului supraviețuitor asupra mobilierului și obiectelor de uz casnic	183
3.5.3. Noțiunea de mobilier și obiecte de uz casnic	188
3.5.4. Natura juridică a dreptului special de moștenire al soțului supraviețuitor	194

3.6. Clauza de preciput	197
3.6.1 Noțiune	197
3.6.2 Caracteresle juridice ale clauzei de preciput.....	199
3.6.3. Beneficiarii clauzei de preciput	200
3.6.4. Obiectul clauzei de preciput	200
3.6.5. Natura juridică a clauzei de preciput	201
3.6.6. Caducitatea clauzei de preciput	203
3.6.7. Efectele juridice ale clauzei de preciput	204
3.7. Dreptul de abitație al soțului supraviețuitor.....	205
3.7.1. Noțiune	205
3.7.2. Condiții	206
3.7.3. Caractere juridice.....	209
3.8. Caractere juridice ale dreptului la moștenire al soțului supraviețuitor	212
3.9. Dreptul de moștenire al soțului supraviețuitor văzut prin prisma unor reglementări legislative de după 1990.....	213
§4. Moștenirea vacantă.....	231
4.1. Noțiunea de moștenire vacantă	231
4.2. Beneficiarii dreptului la moștenire.....	232
4.3. Natura juridică	233
4.4. Importanța determinării naturii juridice a dreptului asupra moștenirii vacante	235
4.4.1. Particularitățile drepturilor succesoriale ale comunei, orașului sau municipiului asupra moștenirii vacante	235
4.4.2. Problema sezeinei.....	241
 MODELE DE ACTE ȘI CERERI PROCEDURALE	 242
 MODELE DE REZOLVARE A SPEȚELOR.....	 262

Titlul I

ASPECTE INTRODUCTIVE

Capitolul I

NOȚIUNI GENERALE

§1. NOȚIUNEA DE MOȘTENIRE;
§2. FELURILE MOȘTENIRII

§1. NOȚIUNEA DE MOȘTENIRE

1.1. Definiție

Omul, ca urmare a încetării tuturor funcțiilor biologice care susțin organismul viu, dispare prin moarte ca subiect de drept, dar patrimoniul său rămâne, astfel încât este nevoie de reglementarea unor reguli după care acest patrimoniu, al celui decedat, să fie transmis moștenitorilor acestuia¹. Ca atare, Codul nostru civil reglementează în Cartea a IV-a, intitulată „Despre moștenire și liberalități”, regulile aplicabile în cazul transmiterii patrimoniului succesoral al defunctului în temeiul legii sau potrivit voinței acestuia, prin testament.

Moștenirea, izvorâtă dintr-o necesitate obiectivă, fiind în dependență directă de formele de proprietate, de relațiile de producție ale

---

¹ M. Grimaldi, *Les dernieres volentes*, în *Ecrits en hommage à G. Cornu*, PUF, Paris, 1994, p. 177, arată că „sub pedeapsa de anarhie și imobilism, nu s-ar putea spune despre un mort, ca despre un act nul că este considerat a nu fi existat niciodată: achizițiile sale, obligațiile sale nu pot fi făcute tabula rasa”, iar Fr. Zenati în *Cours de droit civil. Successions*, PUF, 2012, arată că „dacă dreptul este arta de a împărți bunurile și de a atribui fiecăruia ceea ce i se cuvine, moartea este o ocazie intensă de a solicita acest lucru: stingerea unei persoane umane, aducând în mod mecanic sfârșitul personalității juridice care îi corespunde, moartea determină o redeschidere a bunurilor și a datoriilor defunctului care se află adesea la originea conflictelor, nu numai între cei care au vocație de a primi tot sau în parte din patrimoniu, ci și între ultimii și terți”.

sistemului economic al statului și abordând interesele unor pături largi ale populației, a fost și este cea mai importantă verigă a vieții sociale. De altfel, prin aceasta se și explică învestirea instituției moștenirii cu statut constituțional în legislația noastră. Dar, cu privire la dreptul la moștenire, Constituția României, printr-o reglementare clară și concisă, prin însuși modul ei de formulare, prevede în art. 46 că „Dreptul la moștenire este garantat”¹. Atunci când prevede că dreptul la moștenire este garantat, Legea fundamentală are în vedere atât moștenirea legală, cât și cea testamentară; de asemenea, apărarea acestuia în fața unor acte normative elaborate de autoritățile statului de natură a afecta într-un mod sau altul proprietatea privată. De altfel, în doctrina constituțională² se susține că există două mari laturi ale acestei protecții: în primul rând este avută în vedere aptitudinea generală și abstractă a oricărei persoane de a dobândi o moștenire, iar în al doilea rând dreptul la moștenire deja născut. Din economia textului constituțional privitor la dreptul la moștenire, rezultă intenția autorității constituante, legiuitoare de a lăsa să înțelegem că acest drept fundamental este exercitat și garantat potrivit unor reguli și proceduri pe care legea civilă le va reglementa. Această primă menire revine Codului civil, care în Cartea a IV-a, intitulată „Despre moșteniri și liberalități”, reglementează acest drept fundamental. Codul civil din 2009, pornind de la prevederile constituționale care uzitează termenul de moștenire, precum și de la faptul că acesta este un cuvânt tradițional românesc, a preferat ca în dispozițiile sale să folosească noțiunea de

---

¹ Dreptul la moștenire este garantat distinct și în alte texte constituționale europene, ca spre exemplu: în art. 14 alin. (1) din Legea Fundamentală a Republicii Federale Germania se precizează că garantarea dreptului la moștenire se realizează în condițiile legii (a se vedea E. Focșeneanu, *Legea Fundamentală pentru Republica Federală Germania, prezentare istorică, traducerea textelor din limba germană*, Ed. All Educațional S.A., București, 1998, p. 38) sau în art. 42 alin. ultim din Legea Fundamentală a Republicii Italia, care prevede că legea stabilește normele și limitele moștenirii legale și testamentare, precum și drepturile statului asupra moștenitorilor (a se vedea *Constituția Republicii Italiene*, traducere A. Popescu, Ed. All Beck, București, 1998, p. 29).

² I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Constituția României. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, pp. 472 și urm.

„moștenire” și nu de „succesiune”¹. Ea a fost definită de art. 953 C. civ. ca fiind transmisiunea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă².

Termenul de moștenire mai desemnează și patrimoniul celui care lasă moștenirea, adică totalitatea drepturilor și obligațiilor care nu se sting odată cu moartea celui care lasă moștenirea, dar sunt transmisibile în temeiul normelor dreptului succesoral.

Așadar, termenul de moștenire cuprinde întregul patrimoniu al defunctului³, adică nu numai drepturile, dar și obligațiile lui, afară de cele exclusiv personale, care se sting odată cu moartea lui; astfel încât un moștenitor nu poate dobândi mai multe drepturi decât a avut autorul său, fiindcă nimeni nu poate transmite mai multe drepturi decât are el însuși⁴ (*nemo plus juris ad alium transfere potest, quamipsehabet*).

---

¹ Prima atestare a termenului „moștenire” datează din secolul al XVII-lea în 1688 (Biblia de la București), după întrebuintarea sub forma de moștenire de către Coresi: „a noastră să fie moștenirea” (Cf. *Tetraevanghelul tipărit de Coresi*, Brașov, 1560-1561, ed. alcătuită de F. Dumitrescu, București, EA, 1963, p. 96).

² M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul R.S.R.*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1966, pp. 19-20; St.D. Cârpenaru, *Drept civil. Drepturile de creație intelectuală, Succesiunile*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 153; Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Actami, București, 1999, p. 6; E. Safta-Romano, *Dreptul de moștenire în România. Doctrină și jurisprudență*, vol. 1, Ed. Graphix, Iași, 1995, pp. 24-26; J. Manoliu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1995, p. 8; L. Stănciulescu, *Drept civil. Contracte speciale. Succesiuni*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 352; D. Alexandresco, *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român*, Atelierele Socec, București, 1912, t. III, partea a II-a, p. 34.

³ Instanța de contencios european a reținut că domeniul succesiunilor și liberalităților între rude apropiate este intim legat de viața de familie. Aceasta nu cuprinde numai relații cu caracter social, moral sau cultural; ea înglobează, de asemenea, interese materiale, cum o demonstrează obligațiile alimentare existente între membrii unei familii și locul atribuit rezervei successorale în ordinea de drept intern a majorității statelor contractante. Iar dacă drepturile successorale nu se exercită, de regulă, decât la decesul lui *de cuius*, deci atunci când viața familială încetează în raport cu el, atunci înseamnă că nu se pot pune probleme legate de moștenire înaintea decesului (preluat din C. Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului, comentarii pe articole*, vol. I, *Drepturi și libertăți*, Ed. C.H. Beck, București, 2005, p. 645).

⁴ D. Alexandresco, *Principiile dreptului civil român*, Ed. Atelierele grafice Socec, Societate Anonimă, București, 1926, vol. II, p. 18.

În același timp în conformitate cu dispozițiile art. 557 alin. (1) C. civ., „Dreptul de proprietate se poate dobândi, în condițiile legii, prin convenție, moștenire legală sau testamentară, accesiune, uzucapiune, ca efect al posesiei de bună-credință în cazul bunurilor mobile și al fructelor, prin ocupațiune, tradițiune, precum și prin hotărâre judecătorească, atunci când ea este translativă de proprietate prin ea însăși”, de unde rezultă că termenul de moștenire, într-o primă accepțiune, este un mod specific de dobândire al proprietății pentru cauză de moarte, adică moștenirea legală și cea testamentară.

Ca orice transmisiune patrimonială, moștenirea stabilește o legătură indisolubilă între două entități: între cel care transmite patrimoniul „*de cuius*”, defunct și avândul-cauză, cel care primește moștenirea, moștenitor, succesor, erede, legatar, instituit contractual (care poate fi: persoana fizică, persoana juridică, stat).

1.2. Precizări terminologice

1.2.1. Noțiunea de succesiune

În legislația noastră este utilizată și noțiunea de „*succesiune*” ca sinonim al noțiunii de „*moștenire*”. Pe lângă accepțiunea restrânsă, aceea de sinonim al termenului de „*moștenire*”, termenul de „*succesiune*” are în dreptul civil și un alt înțeles, mai larg decât cel de „*moștenire*” sau „*ereditate*”. Astfel, potrivit celei de a doua accepțiuni, prin „*succesiune*” înțelegem orice transmisiune de drepturi de la o persoană la alta, fie prin acte între vii, fie pentru cauză de moarte¹.

---

¹ Termenul de succesiune este susceptibil de a avea mai multe înțelesuri, spre deosebire de cel de moștenire, care este mult mai potrivit pentru transmisiunea *mortis causa* și pe care doctrina l-a consacrat. Dar, nu trebuie să înțelegem că folosirea termenului de „succesiune” în materie succesorală este incompatibilă cu transmisiunea patrimonială *mortis causa*. Codul civil continuă să uziteze ambele termene, astfel în art. 965 C. civ., vorbește de „reprezentare succesorală”, art. 1.103 C. civ., de „opțiune succesorală”, sau art. 1.086 C. civ., „rezervă succesorală” etc. De reținut că în Codul civil din 2009 se folosește mai pregnant termenul de „moștenire”, în loc de cel de „succesiune”. Redactorii Codului civil au dorit folosirea termenului de moștenire în loc de succesiune, având ca punct de plecare legea fundamentală a țării, art. 46 C. civ. – art. 557 și poate fi și faptul că cei mai mulți oameni, chiar nejurisți folosesc acest termen. Din păcate, așa cum am arătat

Moștenirea, ereditatea sau succesiunea este transmiterea patrimoniului unui defunct către alte persoane.

Instituția moștenirii este intim legată de instituția proprietății.

Astfel, Glasson, celebrul profesor de la Facultatea de drept din Paris, afirma în lucrarea sa „*Elements du droit français considéré dans ses rapports avec le droit naturel de l'économie politique*”, cu referire la moștenire, că „*succesiunea este de drept natural, economia politică considerând-o unul dintre cele mai energice stimulente la muncă (...), și a suprima dreptul de moștenire ar fi să suprimăm societatea (...), iar a suprima succesiunea ar fi să distrugem proprietatea, căci proprietatea vremelnică limitată la viața omului nu mai este proprietate*”¹.

După cum am arătat, termenul de moștenire desemnează și patrimoniul, care se transmite la moartea unei persoane fizice. În limba vorbită, de obicei, prin moștenire, se înțeleg doar anumite bunuri, care au rămas la moartea unei persoane fizice. Astfel, deseori putem auzi că cineva a primit „moștenire o casă sau o mașină” etc.

Din punct de vedere al legii, noțiunea de moștenire, în accepțiunea de patrimoniu, comportă un alt sens, aceasta desemnând întreaga masă succesorală – totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale ale celui care lasă moștenirea, și nu bunurile acestuia.

1.2.2. Noțiunea de masă succesorală

Masa succesorală o constituie ansamblul elementelor (bunuri și alte valori) care, făcând parte din patrimoniul defunctului, pot forma obiectul împărțelii moștenirii². Fac parte din masa succesorală acele

---

mai sus, această reformă terminologică nu a fost folosită și aplicată constant. Citându-l pe profesorul Alexandresco, putem afirma „Cuvântul succesiune înseamnă transmisiunea patrimoniului (...). Câteodată, în loc de succesiune sau moștenire, legea noastră întrebuințează cuvântul ereditate și chiar erezire. S-ar părea că, uneori, redactorii Codului nostru s-au ferit de a vorbi românește”.

¹ Citat după Ș.D. Săndulescu, *Despre dreptul de succesiune*, București, Tipografia Speranța, București, 1905, pp. 7-9.

² *Dicționar de drept procesual civil*, coordonator dr. M.N. Costin, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 300.

drepturi și obligații patrimoniale pe care le-a avut cel care lasă moștenirea, în timpul vieții.

În masa succesorală sunt cuprinse numai acele drepturi și obligații care au un conținut economic (patrimonial); drepturile și obligațiile personale, nepatrimoniale, încetează la moartea celui care lasă moștenirea, fiind astfel netransmisibile¹.

Masa succesorală este alcătuită din două părți, și anume:

– activul moștenirii care este compus din totalitatea drepturilor patrimoniale ale celui care lasă moștenirea. Din activul moștenirii fac parte toate drepturile reale și de creanță, precum și bunurile la care acestea se referă, ale celui care lasă moștenirea;

– pasivul moștenirii care este o parte componentă a masei succesoriale și cuprinde obligațiile și sarcinile cu conținut economic ale moștenirii. Nu vor fi cuprinse în pasivul moștenirii obligațiile *intuitu personae*, care se sting odată cu încetarea din viață a celui care lasă moștenirea.

Din punct de vedere practic, determinarea exactă a masei succesoriale are o importanță deosebită pentru eventualii moștenitori, care sunt puși în situația de a opta între următoarele posibilități: să accepte moștenirea sau să renunțe la moștenire.

În perioada actuală, în sistemul economic al țării noastre, instituția moștenirii a devenit, fără nicio îndoială, consecință remarcabilă a trecerii la economia de piață, una dintre instituțiile fundamentale ale dreptului civil.

Se pare că succesiunea, nepercepută încă la momentul actual drept o problemă-axă a societății, altele fiind preocupările primordiale ale cetățenilor, își va vedea recunoscută în viitorul cel mai apropiat importanța de netăgăduit, iar întrebărilor cine, în ce mod și de ce patrimoniu dispune li se vor adăuga în curând întrebările cine și în ce mod va putea moșteni patrimoniul succesoral al defunctului.

---

¹ Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1347/1972, în Repertoriu de practică judiciară în materie civilă pe anii 1969-1975, p. 205, nr. 511; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1629/1976 în *Repertoriu... 1975-1980*, p. 141; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1539/1979, în CD, 1979, pp. 124-125.

Așadar, comparativ cu actele juridice *inter vivos*, care nu pot fi decât cu titlu particular, patrimoniul unei persoane în ființă fiind incesibil, obiectul transmisiunii moștenirii îl poate forma fie o fracțiune din patrimoniu, adică un ansamblu de drepturi și obligații cu caracter pecuniar, economic, sau patrimoniul în întregime a sa¹.

1.2.3. Persoana care lasă moștenirea și persoanele care dobândesc moștenirea

Persoana care lasă moștenirea este persoana decedată sau declarată judecătorește moartă, al cărei patrimoniu se transmite pe calea moștenirii. Aceasta se mai numește și *de cuius*, prescurtare a formulei romane *is de cuius successionem agitur*.

Cel care lasă moștenirea poate fi orice persoană fizică, indiferent de capacitatea de exercițiu a acesteia sau de cetățenie.

În cazul moștenirii testamentare cel care dispune de patrimoniul său prin testament se numește testator.

În temeiul legii, cei care primesc, în tot sau în parte, patrimoniul celui care a lăsat moștenirea se numesc moștenitori, succesori, erezi sau urmași². Calitatea de moștenitor o poate dobândi orice persoană fizică, indiferent de capacitatea de exercițiu sau cetățenie. La fel și statul (comuna, orașul sau municipiul în a căror rază teritorială se aflau bunurile la data deschiderii succesiunii), potrivit legii sau potrivit dispozițiilor testamentare, poate dobândi bunurile lăsate de defunct. În calitate de moștenitor pot apărea și persoanele juridice, numai în cazul în care există testament în acest sens.

În cazul moștenirii testamentare dobânditorii sunt denumiți legatari. Legatarii pot fi universali³, atunci când au vocație la întreg

---

¹ J.L. Bergel, M. Bruschi, S. Cimamonti, *Traite de droit civil, Les biens sous la direction de J. Ghestin*, LGDJ, Paris, 2000, p. 3, nr. 4.

² E. Safta-Romano, *Dreptul de moștenire, Doctrină și jurisprudență*, Ed. Graphix, Iași, 1995, p. 24.

³ Art. 1.055 C. civ. prevede că „Legatul universal este dispoziția testamentară care conferă uneia sau mai multor persoane vocație la întreaga moștenire”. Din dispozițiile art. 1.055 C. civ., observăm că reglementarea existentă a fost receptivă la criticile formulate de-a lungul timpului de către literatura de specialitate cu privire la

patrimoniul succesoral; cu titlu universal¹, când au vocație la o fracțiune din patrimoniul succesoral și cu titlu particular², când au vocație la un bun sau mai multe bunuri determinate.

1.3. Sediul materiei

Moștenirea este reglementată de Codul civil în Cartea a IV-a intitulată „Despre moștenire și liberalități”, Titlul I – Titlul al IV-lea (art. 953-1.163) și are în vedere raporturi care, ca principiu, încep a-și produce efectele la încetarea din viață a individului.

§2. FELURILE MOȘTENIRII

2.1. Enumerare

În dreptul nostru, după izvorul ei, moștenirea poate fi de două feluri:

- legală;
- testamentară³.

---

dispozițiile art. 888 C. civ. de la 1864, astfel încât textul de lege din noul C. civ. definește de o manieră corespunzătoare legatul universal, scoțând în evidență esența acestuia, și anume vocația moștenitorilor la întregul patrimoniu succesoral al testatorului.

¹ Art. 1.056 alin. (1) C. civ. prevede că „Legatul cu titlu universal este dispoziția testamentară care conferă uneia sau mai multor persoane vocație la o fracțiune a moștenirii”.

² Art. 1.057 C. civ. prevede că „Orice legat care nu este universal sau cu titlu universal este un legat cu titlu particular”, iar art. 1.059 că „Legatarul cu titlu particular al unui bun individual determinat dobândește proprietatea acestuia de la data deschiderii moștenirii. Legatarul cu titlu particular al unor bunuri de gen este titularul unei creanțe asupra moștenirii. Dacă testatorul nu a prevăzut altfel, cel însărcinat cu executarea acestui legat este obligat a preda bunuri de calitate medie”.

³ M. Eliescu, *op. cit.*, p. 20; C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, București, 1928, vol. III, p. 1054; D. Chirică, *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, pp. 3-5; M. Grimaldi, *Droit civil Successions*, Litec, 3-e edition, Paris, 1995, p. 227, nr. 245; Fr. Terre, Y. Lequette, *Droit civil. Les successions. Les liberalités*, 3-e edition, *Precis Dalloz*, Paris, 1997, p. 191.

În conformitate cu art. 955 alin. (1) C. civ. „*Patrimoniul defunctului se transmite prin moștenire legală, în măsura în care cel care lasă moștenirea nu a dispus altfel prin testament*”.

2.2. Moștenirea legală

Moștenirea este denumită legală atunci când transmiterea patrimoniului succesoral se înlăptuiește în puterea legii. În literatura de specialitate¹ *moștenirea legală* se mai numește și moștenire *ab intestat*² (moștenire fără testament).

Moștenirea legală intervine în următoarele cazuri:

- a) când cel care lasă moștenirea nu a dispus de patrimoniul său, în timpul vieții, prin testament;
- b) când legatarul a renunțat la moștenire;
- c) când legatarul este înlăturat de la moștenire, deoarece este nedemn sau ingrat;
- d) când a fost testată doar o parte din bunurile succesoriale;
- e) când testamentul este nul;
- f) când legatarul a decedat înainte de cel care lasă moștenirea.

2.3. Moștenirea testamentară

Moștenirea este denumită testamentară³ atunci când transmiterea patrimoniului succesoral are loc în temeiul voinței celui care lasă moștenirea, manifestată într-un testament. Astfel, în acest caz, moștenitorii sunt desemnați de către cel care lasă moștenirea.

Persoanele desemnate de testator să culegă moștenirea se numesc legatari.

---

¹ M. Eliescu, *op. cit.*, p. 20; St.D. Cărpenaru, *op. cit.*, p. 154.

² În Codul Caragea, moștenirea legală era numită „*fără diată*” (p. a IV-a, cap. 3, art. 1).

³ La romani, a muri fără testament era o dezonoare. Legea celor 12 table proclamase dreptul de a testa într-un mod absolut: „*Pater familias, utile gas sit supra poenia tutelare su aerei ita, jus ista*” („*Ceea ce părintele de familie a dispus prin testament asupra bunurilor sale sau asupra tutelei capilor săi, să fie ca o lege*”), Tabla V, 3.

Legatarul poate fi: universal (cu vocație la întreg patrimoniu lăsat de defunct), cu titlu universal (cu vocație la o fracțiune din masa succesorală) și cu titlu particular (cu vocație la bunuri singulare, anume determinate).

2.4. Coexistența moștenirii legale cu cea testamentară

O precizare se impune în ceea ce privește coexistența moștenirii legale cu cea testamentară.

Cele două feluri de moșteniri prevăzute de art. 955 alin. (1) C. civ. nu se exclud reciproc, ci moștenirea legală poate coexista cu cea testamentară¹, așa cum rezultă din dispozițiile art. 955 alin. (2) C. civ., care arată că „O parte din patrimoniul defunctului se poate transmite prin moștenire testamentară, iar cealaltă parte prin moștenire legală”. Astfel:

a) Dacă testatorul a făcut un legat sau mai multe cu titlu universal, dar care nu epuizează întregul patrimoniu succesoral (a lăsat numai 1/2 sau 3/4 din patrimoniu), devoluțiunea moștenirii va fi testamentară, în limitele legatului (sau legatelor) și legală pentru restul neacoperitor; Astfel, dacă defunctul, în prezența unui bunic, instituie prin testament doi legatari cu titlu universal pentru câte 1/2 din moștenire și respectiv 1/3, aceștia vor beneficia de aceste legate în calitate de moștenitori testamentari, iar restul de 1/6 se va cuveni bunicului ca moștenitor legal, cu vocație concretă la moștenirea lăsată de defunct (masa succesorală rămasă este de $1 - 1/3 + 1/2$), 1/6. Dacă, însă testatorul prin legatele făcute epuizează întreaga masa succesorală, atunci devoluțiunea moștenirii va fi testamentară².

---

¹ Codul nostru civil nu a păstrat principiul roman al incompatibilității moștenirii testamentare cu cea legală (*nemo partim testatus, partim intestatus decedere potest* – nimeni nu poate să moară în parte cu testament, în parte fără testament). În dreptul nostru „se admite, iar dacă există moștenitori rezervatari, chiar se impune coexistența moștenirii legale cu cea testamentară”, a se vedea Fr. Deak, *op. cit.*, p. 8; G. Falcione, *Successioni e Donazioni*, Ed. Simione, Napoli, 2002, p. 14.

² În conformitate cu art. 1.056 alin. (1) C. civ. „Legatul cu titlu universal este dispoziția testamentară care conferă uneia sau mai multor persoane vocație la o fracțiune a moștenirii”. Ca atare, pot exista mai mulți legatari universali.

b) De asemenea, dacă defunctul a lăsat prin testament întreaga moștenire altor persoane decât moștenitorii rezervatari, aceștia vor primi (în temeiul moștenirii legale) partea din moștenire cuvenită rezervei, împotriva voinței liberale a testatorului; astfel că devoluțiunea moștenirii va fi în parte legală, în parte testamentară (pentru partea care nu încalcă rezerva succesorală). Spre exemplu dacă defunctul face un legat universal în favoarea lui X, dar acesta (defunctul) are un copil, atunci X nu va putea beneficia de obiectul întregului legat întrucât, copilul fiind moștenitor rezervatar, va avea dreptul să primească $1/2$ din moștenire (rezerva succesorală), ca moștenitor legal, iar restul de $1/2$ se va cuveni legatarului, ca moștenitor testamentar, legatul fiind supus reducăunii în limitele cotității disponibile¹.

În consecință, moștenirea testamentară o înlătură pe cea legală numai dacă:

a) testatorul a instituit unul sau mai mulți legatari universali ori cu titlu universal care împreună au vocație la întreaga moștenire;

b) nu există moștenitori rezervatari;

c) dacă testatorul a făcut mai multe legate cu titlu particular, atunci masa succesorală se va transmite, în temeiul legii moștenitorilor legali, dar cu obligația din partea acestora de a executa legatele făcute de către *de cuius* legatarilor cu titlu particular. Dacă obiectul legatului îl constituie un drept real asupra unui bun individual determinat, atunci acest drept va fi dobândit de către legatar direct de la defunct și, ca atare, nu va trece asupra moștenitorilor care vor culege restul moștenirii².

Se pune întrebarea dacă o persoană poate să culegă o anume parte din moștenire în calitate de legatar și o altă parte în calitate de

---

¹ În conformitate cu art. 1.089 C. civ., „Cotitatea disponibilă este partea din bunurile moștenirii care nu este rezervată prin lege și de care defunctul putea dispune în mod neîngrădit prin liberalități”. Cotitatea disponibilă se obține prin scăderea din masa succesorală a rezervei totale (în exemplul nostru din întreg s-a scăzut $1/2$ care reprezintă rezerva succesorală pentru copil).

² În conformitate cu art. 1.059 C. civ., „(1) Legatarul cu titlu particular al unui bun individual determinat dobândește proprietatea acestuia de la data deschiderii moștenirii. (2) Legatarul cu titlu particular al unor bunuri de gen este titularul unei creanțe asupra moștenirii. Dacă testatorul nu a prevăzut altfel, cel însărcinat cu executarea acestui legat este obligat a preda bunuri de calitate medie”.